

Gebiedsnatuurplan Het Binnenveld

Het Binnenveld:

Een gebied met een deels open en een deels halfopen landschap.

Een agrarisch landschap door de tijd ontstaan.

Een gebied waar nieuwe en oude ontginning naadloos in elkaar overgaan.

Een gebied omsloten door water, steen, beton, asfalt.

Een gebied met verrassend veel variatie in flora en fauna.

Dat is dus Het Binnenveld.

Inhoud

1. Samenvatting	3
2. Het gebiedsnatuurplan Het Binnenveld	5
2.1 Het ontstaan van het Binnenveld	5
2.2 Landbouw in het Binnenveld	8
2.2.1 Weidevogelplan, april 2020:	11
2.3 Natuurgebieden in het Binnenveld	14
2.4 De icoonsoorten	15
3. Icoonsoorten en de Gebiedsdeal.....	16
3.1 Welke ontwikkelingsrichtingen zijn er mogelijk in het Binnenveld?	17
3.1.1 De Kievit.....	17
3.1.2 Bittervoorn en grote modderkruiper:.....	19
3.1.3 Patrijs	20
3.1.4 Kamsalamander:	22
3.1.5 Struweelvogels en overwinterende vogels:.....	23
3.1.6 Steenuil	26
4. Onderdeel van de gebiedsdeal	27
4.1 Het gebiedsnatuurplan	27
4.2 Natuurgebieden in het Binnenveld:	27

1. Samenvatting

Het Binnenveld, anno 2023, biedt ruimte aan 8 van de 10 icoonsoorten. Icoonsoorten die door de provincies Utrecht en Gelderland zijn aangewezen. Een icoonsoort staat voor een bepaald type landschap.

Het gevarieerde landschap van het Binnenveld biedt dus volop kansen en mogelijkheden voor de icoonsoorten. Twee icoonsoorten komen hier niet voor: vliegend hert en de beekprik. Deze komen slechts voor op enkele plekken van de Veluwe.

De grootste populatie patrijzen van Gelderland komt in het Binnenveld voor.

In de loop van de laatste paar eeuwen is er veel veranderd in het Binnenveld. In een deel is veen afgegraven en is de waterhuishouding flink veranderd in het gebied. Na het in cultuur brengen van de grond is uiteindelijk de landbouw ontstaan, zoals wij die nu kennen. Aan de wegen- en perceelstructuur is goed te zien wat de oudste ontginningen zijn en welke later zijn ontgonnen. Misschien wel hierdoor biedt het, hier uit ontstane diverse, landschap volop mogelijkheden voor de 8 icoonsoorten (en alle soorten die daar onder hangen).

Er zijn (al jaren) grote bedreigingen voor het resterende deel van het Binnenveld. Rond 1965 was er nog een “onbelemmerde” verbinding tussen de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug. Daarna zijn de dorpen en steden rond het Binnenveld dusdanig gegroeid, dat ecologische verbindingen tussen de Utrechtse Heuvelrug en de Veluwe vrijwel geheel afgesneden zijn (door bebouwing, infrastructuur). Er is nog een minimale ecologische verbinding tussen de Rijn en het (agrarische) gebied boven de A12.

Oorzaak is de grote landhonger: bijvoorbeeld het inefficiënt bouwen van woningen en bedrijven, aanleg van allerlei infrastructuur en inmiddels ook de grootschalige plannen voor zonneparken in het Binnenveld.

Vergeet niet dat de oppervlakte van Het Binnenveld in de afgelopen eeuw voor de helft versteend is door de groei van de vier gemeenten. Dit heeft al een behoorlijke negatieve impact gehad op de kansen voor de icoonsoorten. Niet alleen door het verdwijnen van agrarische gronden, maar ook door het verdrijven van predatoren naar het krimpende landbouwgebied. En doordat de hoeveelheid beschikbare grond voor de landbouw afneemt, neemt de intensiteit van de landbouwwerkzaamheden toe. Het een is het gevolg van het ander.

In het Binnenveld liggen een aantal bijzonder gebieden (Natura-2000: de Blauwe Hel, de Hel en de Bennekomse Meent; NNN-gebieden: Achterbergse Hooilanden en de Binnenveldse Hooilanden). Ook deze gebieden worden door de oprukkende bebouwing en de daarmee samenhangende recreatie en verdroging steeds meer bedreigd in hun voortbestaan. Kijk naar de ligging van de Blauwe Hel en de Hel. Deze zijn voor driekwart al omsloten door bedrijventerrein en woningen.

De icoonsoorten hebben zowel deze bijzondere gebieden nodig als het landbouwgebied.

Daarom is het noodzakelijk dat de grondhonger in het Binnenveld stopgezet wordt. Dit gebiedsnatuurplan geeft aan hoe de icoonsoorten een veilige basis wordt geboden in het Binnenveld.

Door veel agrariërs in het Binnenveld worden allerlei vormen van agrarisch natuurbeheer al toegepast: van wintervoedselakkers tot weidevogelbeheer tot onderhoud en beheer landschapselementen tot ecologisch slootbeheer.

Uitbreiding van het agrarisch natuurbeheer (subsidieregeling ANLb) neemt elk jaar toe (zo lang de budgetten van de provincies dat toe laten). Over 2023 werd er op 16,7% van de agrarische gronden agrarisch natuurbeheer (ANLb) toegepast. Het werkelijke percentage agrarisch natuurbeheer ligt hoger, omdat niet iedereen met de subsidieregeling ANLb mee doet. En het weidevogelbeheer dat gesubsidieerd wordt via de gemeenten is hier ook niet in meegeteld.

De agrariërs krijgen met deze regeling onkosten vergoed, echter geen enkele vorm van beloning voor het feit dat men groen/blauwe diensten levert. Het zijn wel groen/blauwe diensten waar de icoonsoorten baat bij hebben.

Het is belangrijk dat de agrariër gewoon betaalt krijgt voor deze geleverde diensten. Dit kan door het verhogen van de subsidie op agrarisch natuurbeheer per pakket, door het beheer van de natuurgebieden in handen te geven van de agrariërs (in samenwerking met ecologen), door af te zien van het claimen van grond in het Binnenveld voor niet-agrarische activiteiten (woningen, zonneparken, etc.), door het inzetten van een landschapsfonds, door alle vrijkomende landbouwgronden onder te brengen in Stichting Grondbank Binnenveld.

Met deze maatregelen werken we allemaal mee aan het behoud en versterken van de icoonsoorten in het Binnenveld.

Het Binnenveld, een open/half open agrarisch gebied dat een geschikte ruimte en omgeving biedt aan diverse planten- en diersoorten. Plekken waar de weidevogels de ruimte krijgen en plekken waar landschapselementen goed tot haar recht komen. Een gebied met veen, klei en zandgrond, een gebied van droog en nat, een gebied met hoogteverschillen. Een echt valleigebied.

Het gebiedsnatuurplan is niet op zichzelf staand, het is onderdeel van de gebiedsdeal die de gebiedspartijen willen afsluiten met de (lokale) overheden. Een deal voor langere tijd.

Opgesteld in opdracht en samenwerking met:

ANV Het Binnenveld

Gebiedscoöperatie Het Binnenveld

Stichting Binnenveldse Hooilanden

L.T.O. Gelderse Vallei

Agrarische Jongeren Gelderse Vallei

Boerennatuur Utrecht Oost

Boerennatuur Veluwe

Binnenveld, juni 2024

2. Het gebiedsnatuurplan Het Binnenveld

2.1 Het ontstaan van het Binnenveld

Er worden over het Binnenveld zoveel verschillende plannen gemaakt, waarbij een aantal plannen een claim leggen op het zelfde stuk gebied. Het gaat om zaken als woningbouw, energieproductie, infrastructuur, recreatie, landbouw en natuur.

Bij al die plannen wordt er eigenlijk over het hoofd gezien dat er in het Binnenveld 8 icoonsoorten voorkomen, die de provincie Utrecht en Gelderland heel belangrijk vinden.

Willen we de icoonsoorten in het Binnenveld behouden, dan zullen we in moeten zetten op het behouden en versterken van het huidige landschap waar deze icoonsoorten zich thuis blijven voelen. Concreet houdt dat in dat er dan direct een aantal voorgenoemde plannen niet of beperkt toegepast kunnen worden in het Binnenveld.

Om duidelijk in beeld te brengen wat er in het gebied al is en wat er eventueel extra nodig is voor het behoud van de icoonsoorten zal er een gebiedsnatuurplan opgesteld worden.

Het maken van een overkoepeld plan is veel effectiever en efficiënter dan deze voor alle individuele bedrijven apart te maken.

Het laat tevens zien wat het gebied te bieden heeft en welke ambities er zijn.

Maar ook belangrijk om richting overheden aan te geven dat de claims, plannen en thema's die zij op het gebied los (willen) laten, beperkt zullen worden door de onderdelen uit het gebiedsnatuurplan.

Feitelijk is het gebiedsnatuurplan te zien als een plan om landschap en omgeving te beschermen, zodat de 8 icoonsoorten de kans krijgen om zich te handhaven en als het even kan verder te ontwikkelen.

Doel van het gebiedsnatuurplan:

- Vast stellen welke doelsoorten in het gebied aanwezig zijn;
- Voorzieningen treffen om de vastgestelde doelsoorten te beschermen en waar mogelijk te werken aan het vergroten van het leefgebied;
- Duidelijkheid geven richting alle partijen wat het gebied nu al te bieden heeft en welke ambities er zijn;
- Het is een onderdeel van de gebiedsdeal;
- Duidelijke communicatie wat het gebiedsnatuurplan inhoud richting derden.

Om meer te begrijpen over het Binnenveld van nu, moeten we terug in de tijd.

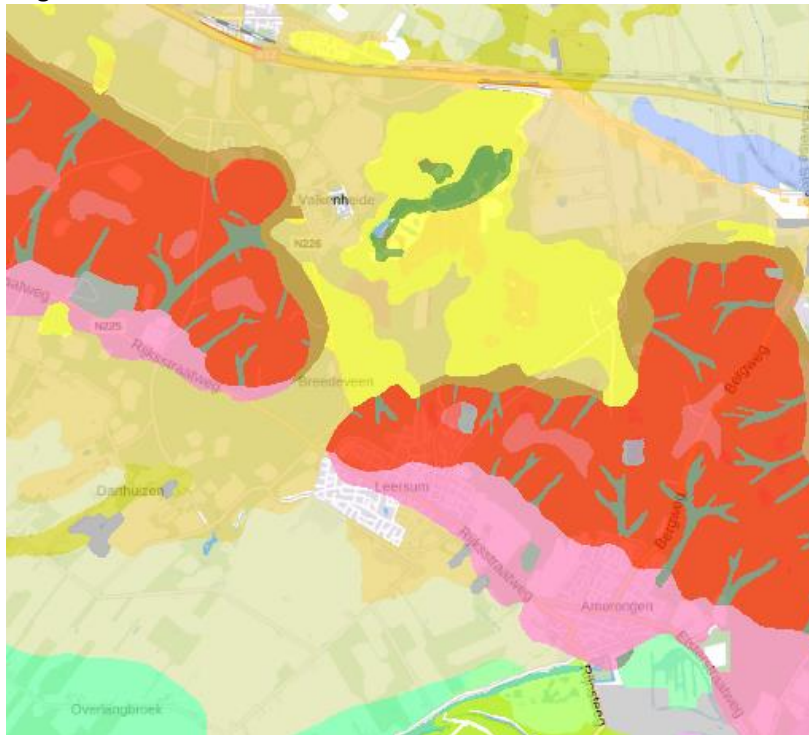
Tijdens de Grote IJstijd (Saalien) heeft zich een enorm ijsveld ontwikkeld in de Gelderse Vallei. Aan het eind van de Grote IJstijd begint dit ijsveld te smelten. Het water kan nergens heen. Naar het noorden niet, want daar ligt allemaal ijs. Naar het zuiden heel moeilijk, daar ligt namelijk een enorme opstuwing van materiaal (Utrechtse Heuvelrug en Veluwe). In die enorme opstuwing zitten een aantal lage/zwakke plekken.

Door het stijgende water sijpelt er steeds meer water door de opstuwing naar het zuiden. Op enige moment is er door de druk van het water de opstuwing op een paar plaatsen doorgebroken (dat zie je bijvoorbeeld bij Leersum, zo ook bij de Valleipoort).

Na de IJstijd breekt het Eemien aan. Een periode die warmer is dan nu. Een periode waarin de plantenwereld zich kan ontwikkelen en daarmee de dierenwereld. Ook zullen er jagers hebben rondgetrokken.

Na het Eemien begint de laatste ijstijd (Weichselien). Door de kou verdwijnen de planten. De wind voert dikke lagen zand aan in (dekzand). Het uitgeschuurde deel bij de doorbraak wordt gaande weg gevuld met dit dekzand.

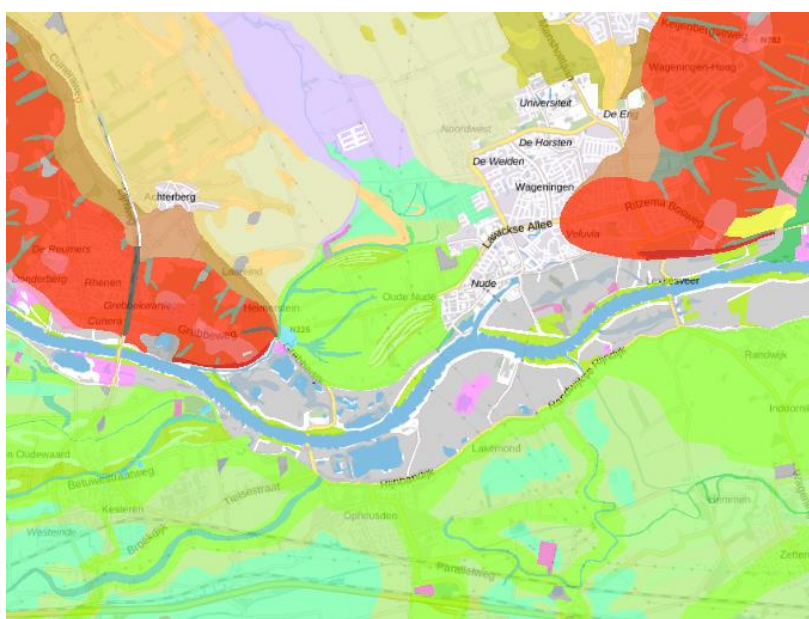
Na de Weichselien begint het Holocene. Het wordt weer warmer. Eerst gaan de planten, dan de dieren en tot slot de mensen zich vestigen in het gebied. Dat is ongeveer 12.000 jaar geleden begonnen.

Rood is de
stuwwal/opstuwing
(Utrechtse
Heuvelrug/Veluwe)

(figuur 2: Dinolket.nl/ondergrondmodellen/kaart: doorbraak bij Leersum door de Utrechtse Heuvelrug)

Doorbraak in de Utrechtse Heuvelrug bij Leersum, figuur 2. In figuur 3 is de doorbraak plek te zien tussen de Utrechtse Heuvelrug en de Veluwe (Gelderse Poort).

(figuur 3: Dinolket.nl/ondergrondmodellen/kaart: doorbraak bij Valleipoort)

Doordat het gebied in de laagte nat was en de afgestorven plantenresten niet werden afgevoerd, begon het vormen van veen in en rond het Binnenveld.

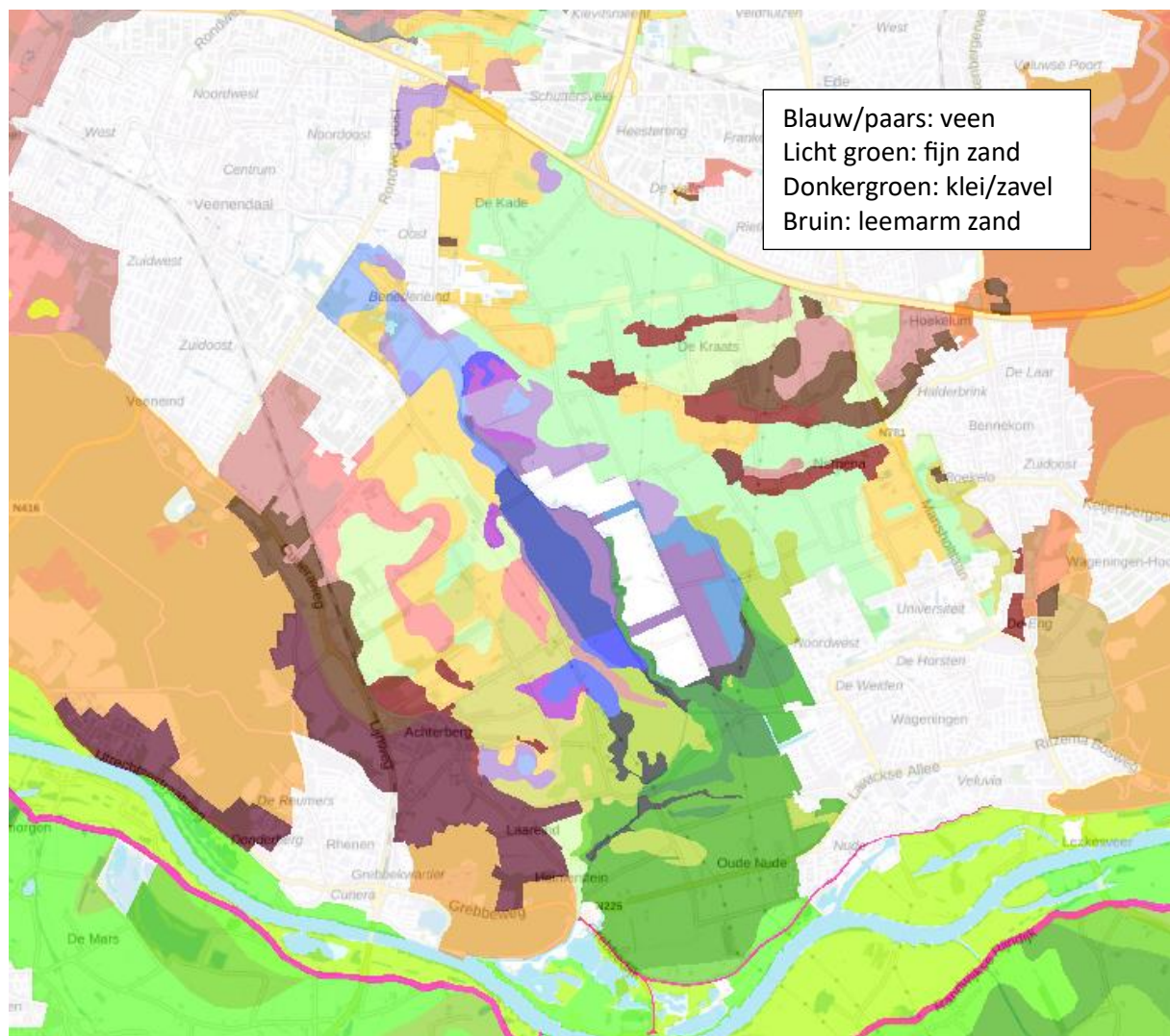
In de Middeleeuwen begon men het veen af te graven, vooral rond Veenendaal. Voor dat men begon met de veenaftgravingen lag bij Veenendaal een waterscheiding. Aan de ene kant liep het water naar het zuiden, naar de Rijn, aan de andere kant liep het water naar de Zuiderzee.

Speciaal voor de veenaftgraving en de afvoer van het veen werden kleine en grote kanalen gegraven. Zo werd ten westen van de Kromme Eem de Grift aangelegd. En de waterscheiding bij Veenendaal verdween. Hierdoor liep het water van de Rijn naar de Zuiderzee.

Veenendaal (de naam zegt het al) is in een veenaftgraving gebouwd.

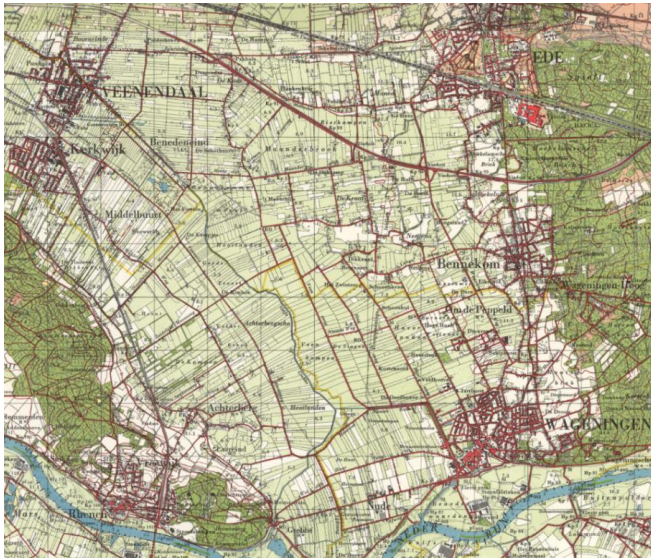
Gevolg van de veenaftgravingen is dat de bodem is gedaald. Niet alleen door veenaftgraving, maar ook door het inklinken van de bodem.

Op een paar plekken in het Binnenveld komt nog veengrond voor (blauw en paars op onderstaande kaart, langs de Kromme Eem en de Grift). In het zuidelijk deel vooral rivierklei, omdat de Rijn hier meanderde. De licht groene stukken zijn de plekken waar stuifzand zich heeft weten te “nestelen”. De bodemsamenstelling is een bont geheel van verschillende grondsoorten, zelfs op perceelniveau komt dit voor.

(figuur 4: Dinoloket.nl/ondergrondmodellen/kaart; BRO bodemkaart 2021)

De eerste plekken van bewoning en ontginning begonnen vooral op de bruinkleurige delen. Op de nattere delen werden vooral de schrale hooilanden aangelegd. Tot ongeveer 1960 waren de steden en dorpen rond het Binnenveld nog klein in omvang (zie kaart 5). Tussen de Utrechtse Heuvelrug en de Veluwe was een aaneengesloten landbouwgebied te vinden.

(figuur 5: topotijdreis.nl jaar 1960)

(figuur 6: topotijdreis.nl jaar 2022)

In zestig jaar tijd heeft de versterking toegeslagen (figuur 6), waarbij de helft van het agrarische gebied is omgezet in woonwijken, industrieterreinen en wegen. Het gevolg hiervan is dat de genuitwisseling tussen de Utrechtse Heuvelrug en de Veluwe voor veel diersoorten geheel verbroken is.

2.2 Landbouw in het Binnenveld

In het Binnenveld zijn verschillende ontwikkelingsfasen van de landbouw terug te zien. Zowel in de inrichting van het gebied: kromme wegen, ongelijkvormige percelen (Nergena, Achterberg) en rechte wegen en rechthoekige percelen (aan weerszijden van de Grift). Met de komst van de kunstmest, ruilverkaveling, ontwatering en prikkeldraad konden ook de schrale, nattere percelen productief ingezet worden voor de landbouw.

In 2023 is er circa 2600 ha landbouwgrond met ongeveer 120 landbouwbedrijven. Het grootste deel bevindt zich op Edens grondgebied.

Blauw-groene dooradering (in grote lijnen)

De grondsoort, de hoeveelheid aanwezige vocht, maar ook de landbouwontwikkeling (prikkeldraad, ruilverkaveling, kunstmest) heeft er voor gezorgd dat de melkveehouderij de meest voorkomende vorm van landbouw is. Al dan niet in combinatie met een tak vleesvarkens, leghennen en/of vleeskuikens.

Daarnaast komen er een aantal bedrijven voor met enkel varkens, of leghennen of vleeskalveren. Zolang men geen biologisch bedrijf heeft, is grondgebondenheid minder belangrijk. En daarmee de grondsoort. Dit zie je vooral terug op de armere gronden. Bij biologische bedrijven moet er grond beschikbaar zijn voor uitloop van de dieren.

Daarnaast zijn er een aantal landbouwbedrijven die een tweede tak hebben in de vorm van een zorgboerderij, boerderijwinkel, huisverkoop, manege, etc.

Een deel van de landbouwbedrijven is biologisch.

In het Binnenveld wordt het nodige aan agrarisch natuurbeheer (ANLb) gedaan, op circa 17% van de agrarische gronden wordt al een bepaalde vorm van beheer uitgevoerd:

- a. bescherming weidevogels, inclusief de patrijs;
- b. beheer van landschapselementen (knotbomen, houtsingels, sloten);
- c. bodemverbetering (toepassen ruige mest en/of gewasresten);
- d. kruidenrijke akker(randen), wintervoedselakkers.

Naast het agrarische natuurbeheer (binnen de ANLb 422,96 ha) wordt er op erven en in tuinen in het buitengebied ook gewerkt aan het versterken van de biodiversiteit. Denk aan nestkasten, insectenhôtels, hagen, struweel, elzensingels, poelen en zo voort. Ook zijn er diverse vrijwilligers (in groepen) actief met monitoren, ringen, beschermen van diverse soorten weidevogels, uilen, zwaluwen.

In het Binnenveld is veel recreatie, niet alleen vanwege de natuurgebieden, maar zeer zeker ook door het agrarisch cultuurlandschap.

Hoe wordt er momenteel aan het versterken van de natuurwaarden gewerkt door agrariërs?

Op en rond de agrarische gronden wordt het nodige aan agrarisch natuurbeheer toegepast.

Denk aan de bosjes, knotbomen, houtsingels en houtwallen, bodemverbetering verspreid over het hele Binnenveld, evenals duurzaam/ecologisch slootbeheer.

Voor de weidevogels worden er diverse pakketten ANLb toegepast, zoals predatieraster, uitgesteld maaien of uitgestelde veldbewerkingen, legselbeheer. Een deel van het weidevogelbeheer loopt niet via de ANLb, maar via de gemeenten.

Verder zijn er de nodige kruidenrijke akkerranden, kruidenrijke akkers en wintervoedsel akkers.

Dit zijn activiteiten die onder de subsidieregeling agrarisch natuurbeheer vallen. Daarnaast liggen er diverse landschapselementen in het Binnenveld die niet onder de subsidieregeling vallen

In onderstaand overzicht staat hoeveel er in 2016 (start ANLb) en in 2023 aan soorten pakketten is afgesloten.

Pakket

Oppervlakte (in ha)

Weidevogelbeheer, diverse pakketten (ANLb)

Pakket		Jaar 2016	Jaar 2023
Weidevogelbeheer	Alle soorten	0 ha	60,7 ha
Struweel, heggen		5.481 m	9.010 m
Bomen	Solitair, rij, knot	4.250 st	16.248 st
Hakhout	Singels, bosjes	2,95 ha	10,84 ha
Hoogstamboomgaard		0 ha	4.22 ha
Kruidenrijke akkerrand	Een- en meerjarig	8,50 ha	8,95 ha
Kruidenrijke akker		1,90 ha	36,76 ha
Botanisch weiland		12,77 ha	28,24 ha
Poel		3 st	9 st
Bodemverbetering	Zowel gras- als bouwland	0 ha	249,74 ha
Ecologisch slootbeheer		0 m	24.739 m
Totale oppervlakte		33,99 ha	422,96 ha

Kanttekening 1: Het weidevogelbeheer, waarbij de gemeente subsidie verstrekt, is hier niet in meegenomen. De oppervlakte weidevogelbeheer is dus veel groter!

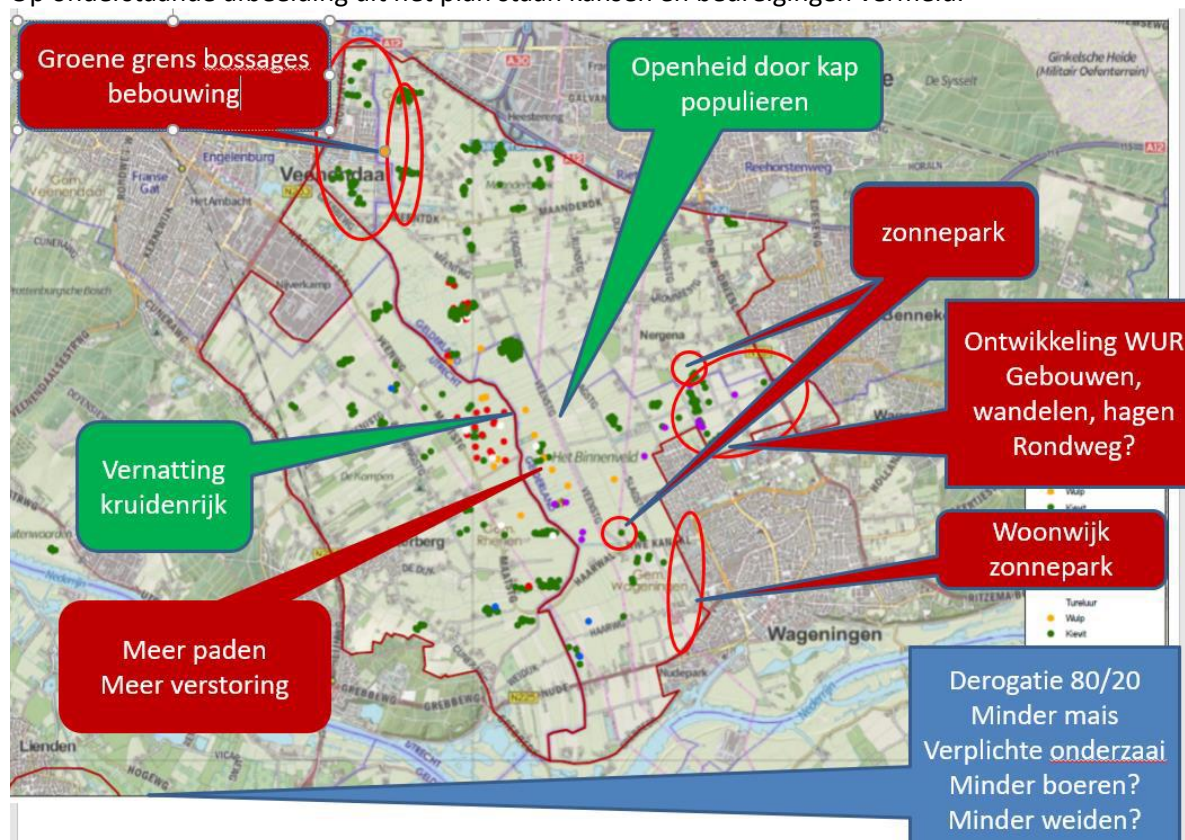
Kanttekening 2: Niet alle houtwallen, houtsingels, knotbomen en bosjes zitten in de ANLb. Er wordt door de grondeigenaar/-gebruiker wel onderhoud uitgevoerd, echter men wenst geen extra controles en dergelijke en daarmee geen subsidie.

Een onderdeel van het gebiedsnatuurplan is al in detail uitgewerkt in het Weidevogelplan, april 2020. Hieronder staan een paar belangrijke zaken die aandacht en uitvoering behoeven.

2.2.1 Weidevogelplan, april 2020:

Naast het ANLb is er het rapport “Agrarisch natuurbeheer en weidevogels in het Binnenveld” - uitvoeringsplan voor weidevogelbeheer; met de boeren, natuurorganisaties en vrijwilligers werken aan biodiversiteit, april 2020.

Op onderstaande afbeelding uit het plan staan kansen en bedreigingen vermeld.

(figuur 7: kansen en bedreigingen weidevogels in het Binnenveld)

Inmiddels kan de lijst met claims/plannen/bedreigingen verder worden uitgebreid met:

- Kennis-as Ede-Wageningen (woningen, bedrijven);
- Nieuwe woonwijk Rhenen tegen Veenendaal zuidoost (woningen en bedrijven);
- Aanleg zonneparken (uitvoeringsplannen RES);
- Verplaatsen sportpark ten noorden van A12 naar ten zuiden van de A12 (in het gebied Halderbrink).

Het weidevogelbeheer wordt in de natuurdoelanalyses, van 2023, ook aangemerkt als een belangrijke vorm van natuur. Nu is het Binnenveld geen weidevogelkerngebied, maar wordt wel goed bezocht door de weidevogels.

Daarom is uitvoering van het Weidevogelplan zo belangrijk. Met de uitvoering van het plan wil men middels inrichting en beheer een toename van het aantal weidevogels bereiken.

In het plan staan diverse voorstellen voor aanpassing inrichting landschap en uitvoering beheer.

Hieronder staan twee voorbeelden van aanpassing inrichting beheer:

1. Het verwijderen van een bosje en singel Wolfsdijk - Maanderbroek. Omzetten in plas-dras;
2. Grift – Werftweg Terugzetten beplanting langs fietspad, verwijderen bosje Veensteeg/Grift en omzetten in plas-dras, verwijderen van hoge bomen langs de Kooiweg – Werftweg verwijderen

Met punt 2, het verwijderen van het bosje Veensteeg/Grift is een start gemaakt in 2023. Op een andere locatie is een compensatie bosje gepoot. De sloot krijgt aan beide zijden een natuurvriendelijke oever, zodat dit een plas-dras zone wordt voor de weidevogels. Het volgende project dat op stapel staat is het verwijderen van het bosje Wolfsdijk – Maanderbroek.

Situatie Wolfsdijk – Maanderbroek: door gericht het bosje van 0,5 hectare en een singel van 50 meter te kappen (in rode blokje) wordt het gebied dat potentieel geschikt is voor weidevogels sterk vergroot. Het gele gebied wordt dan ook aantrekkelijk voor weidevogels en zo ontstaat een aaneengesloten open nat weidegebied. Wanneer het bosje kan worden omgezet naar een natte plas-dras wordt de belemmering omgevormd tot de meest aantrekkelijke plek in het gebied voor weidevogels.

(figuur 8 Wolfsdijk-Maanderbroek)

Situatie Grift – Werftweg: door gericht de beplanting langs het fietspad langs de Grift terug te zetten, worden twee open gebieden die nu worden doorsneden weer verbonden. Dit zal de openheid zeer versterken en de twee aparte gebieden samensmelten tot één open gebied geschikt voor weidevogels. Een bosje tussen Veensteeg en Grift is ontstaan op een zeer natte plek. Deze zou ook kunnen worden omgevormd tot plas-dras, waardoor het een aantrekkingskracht uitoefent op weidevogels in plaats van een belemmering te zijn. De hogere bomen langs Kooiweg en Werftweg zouden bij voorkeur ook worden verwijderd. Dan ontstaat hier een groot zeer open en nat gebied: ideaal voor weidevogels.

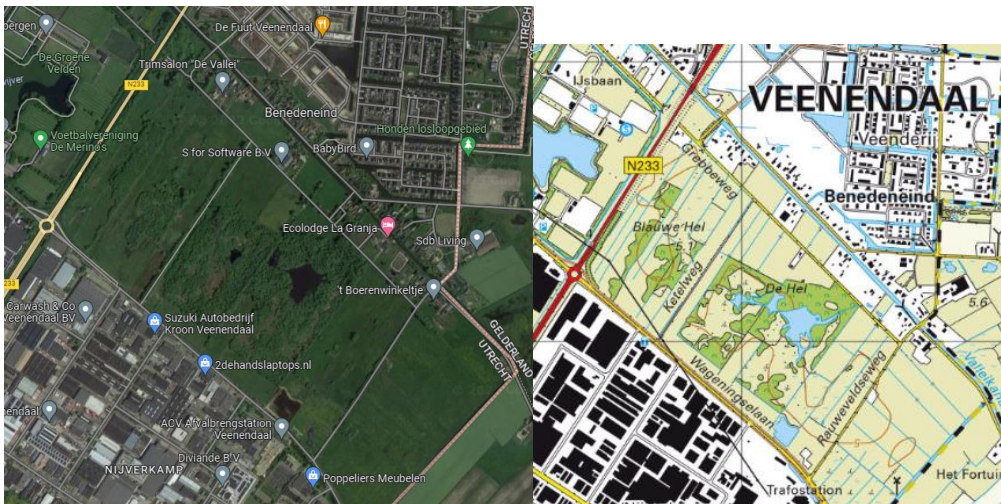
(figuur 9 Veensteeg – Grift)

2.3 Natuurgebieden in het Binnenveld

In het Binnenveld ligt ruim 540 ha natuurgebied. Hiervan is 110 ha Natura-2000 (de Hel, Hellen en de Bennekomse Meent). De overige oppervlakte betreft de Binnenveldse Hooilanden en de Achterbergse Hooilanden. Dit zijn NNN-gebieden, groot 430 ha.

(figuur 10 de verschillende natuurgebieden in het Binnenveld)

(figuur 11 en 12: luchtfoto en topotijdreis.nl de Hel en de Blauwe Hel)

Bij het Natura-2000 gebied de Hel en de Blauwe Hel, figuur 11 en 12, is te zien dat het natuurgebied vrijwel geheel omsloten is door industrie, woningbouw en rondweg.

Er liggen plannen om de natuurgebieden nog meer met elkaar te verbinden (ruwweg het gebied tussen de Veenweg en de Grift). Deels omdat men vindt dat de kwaliteit van de natuurgebieden niet goed is (hoewel daar ook weer onderzoek tegenover staat met andere bevindingen).

Dit gebied is een van de weidevogel hotspots, zie ook het Weidevogelplan 2020. Daarom is het voor het voortbestaan van de weidevogels belangrijk dat dit gebied agrarisch blijft. Om die reden is het

bosje weggehaald en is de sloot omgezet in een natuurvriendelijke oever. De eerste positieve effecten zijn in 2024 al gesignaleerd door de W.B.W.

Het verwijderen van (een deel van) de begroeiing langs het fietspand langs de Grift, ter hoogte van de Veenweg versterkt het weidevogelgebied nog meer.

2.4 De icoonsoorten

Voor het opstellen van haar natuurbeheerplannen op provinciaal niveau hebben beide provincies vrijwel dezelfde icoonsoorten aangewezen.

Een icoonsoort staat voor een bepaald type landschap en voor een bepaalde groep dieren die ook gebruik maakt van dat landschap.

1. Weidevogels
2. Patrijs
3. Grote modderkruiper
4. Kamsalamander
5. Steenuil
6. Struweelvogels
7. Overwinterende vogels
8. Bittervoorn

De icoonsoorten beekprik en vliegend hert komen in het Binnenveld niet voor.

(figuur 13: overzicht icoonsoorten en daaraan gekoppeld landschap)

3. Icoonsoorten en de Gebiedsdeal

Het unieke aan het huidige Binnenveld is dat hier 8 van de 10 iconsoorten (voor Gelderland en Utrecht hetzelfde, behalve dat Gelderland het vliegende hert ook als iconsoort heeft) voorkomen. Dat is best bijzonder, heeft voor een deel te maken met de variatie in grondsoorten en landschappen. Een iconsoort vraagt een bepaalde soort omgeving om zich te kunnen vestigen en handhaven.

Het is wel zo dat een aantal iconsoorten in het Binnenveld onder druk komen te staan. Daar zijn diverse oorzaken voor:

1. predatie van weidevogels is een toenemend probleem door vos, das, roofvogels, steen marter. Een deel van de toenemende predatie komt door dat er steeds meer landbouwgrond wordt omgezet in woningbouw, industrie, recreatie en dergelijke. Hierdoor worden predatoren uit hun gebied verjaagd naar een steeds kleiner worden jachtgebied. Ook speelt de huiskat een steeds grotere rol als predator.
2. recreatie zorgt voor continue verstoring van de rust. Denk aan de loslopende hond, in het nestseizoen het land inlopen om het nest te zoeken.
3. Werkzaamheden van de landbouw in het nest- en kuikenseizoen: te hoge werksnelheid, brede machines en geen rekening houden met nesten in het perceel.
4. uitbreiding bebouwing maakt het beschikbare leefgebied nog kleiner (dit geldt ook voor aanleg zonnenvelden).
5. Uitbreiding natuurterreinen trekken bepaalde diersoorten aan, maar verjagen zeer zeker ook veel diersoorten. Door het type landschap, ander voedselpakket, etc.

Wil men in het Binnenveld deze iconsoorten behouden, dan zullen dus veel plannen en claims niet uitgevoerd mogen worden. Nu biedt het gebied, zoals het nu is, nog kansen.

Is het alleen maar slecht? Nee. Op diverse landbouwbedrijven onderhoudt men landschapselementen, een aantal kiest voor uitgesteld maaien, er wordt duurzaam slootbeheer toegepast, kruidenrijke akkerranden aangelegd. Alles gericht op het verbeteren van de leefomgeving van de iconsoorten. Natuurlijk, er kan nog meer. Vandaar dit gebiedsnatuurplan om aan te geven waar de iconsoorten vooral zitten en welke extra maatregelen de iconsoorten kunnen ondersteunen.

In de bijlage staat per soort uitgebreid omschreven welke soorten landschap geschikt zijn. Naast landschap is beheer en niet onbelangrijk: rust van groot belang.

De genoemde maatregelen hoeven niet allemaal een op een ingevoerd te worden in het Binnenveld. De huidige vorm van heggen, struweel, akkerranden, bodemverbetering, beheer en dergelijk zijn voor de iconsoorten (en de achterliggende soorten) al .

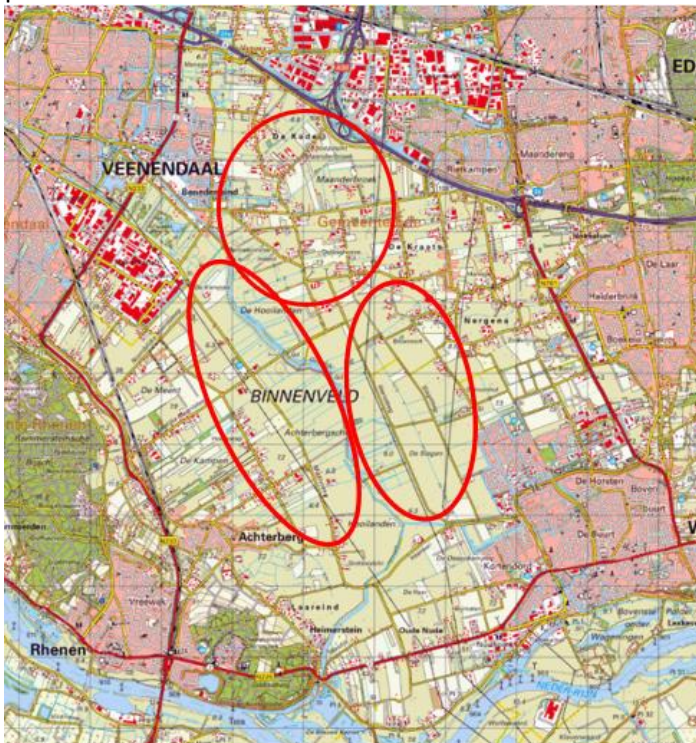
3.1 Welke ontwikkelingsrichtingen zijn er mogelijk in het Binnenveld?

3.1.1 De Kievit

(foto Henk de Leeuw)

De kievit staat als “boegbeeld” voor de weide- en akkervogels (is één van de big five). Hier vooral belang om de bestaande locaties van de weidevogels in stand te houden en daar waar nodig landschapselementen (opgaand hout) te verwijderen. Uitbreiding van beheer rond weidevogels: plas-dras, uitgestelde landwerkzaamheden, rust, gebruik ruige mest, nestbescherming, predatieraster.

(figuur 14: de drie grootste weidevogel hotspots)

Voor de gebiedsdeal (Kievit):

De Binnenveldse en Achterbergse Hooilanden als open natuurgebied ontwikkelen en in stand houden. In de drie grootste weidevogel hotspots op de agrarische grond de openheid verder ontwikkelen. Het Weidevogelplan 2020 is daarbij leidend.

- a. Circa 540 ha open natuurland in hart Binnenveld (Binnenveldse Hooilanden, Achterbergse Hooilanden, natura-2000 gebieden) alles vrijwel geheel gerealiseerd.

- b. Circa 450 ha omliggend open boerenland met randen mozaïek (meerdere soorten weidevogelbeheer: rustperiode op grasland, rustperiode op bouwland, legselbescherming, ruige mest uitrijden, predatierasters plaatsen).

In 2035 is dit gerealiseerd, inclusief te nemen aanpassingen in het landschap en het uit te voeren beheer.

De weidevogelbeschermgroepen WBO en WBW monitoren, doen aan nest bescherming, voeren onderhoud uit aan predatieraster, etc.

Restricties:

- Behoud openheid
- Geen verstedelijking
- Geen zonneparken
- Geen windturbines
- Groene grens, maar dan zonder hoge bomen
- Periodiek terug zetten van bomen (knotwilgen 1 maal per 3 jaar; els 1 maal per 5 – 6 jaar)
- Rust bewaren
- Maisland/bouwland is nodig voor de kievit
- Geen loslopende honden, strenge handhaving nodig
- Verwijderen verwilderde katten en steriliseren, huiskatten in broedseizoen binnen houden (Kuikens in het land, Kat in de mand)

De andere “big four”

(Grutto, foto WimenGerda)

(Tureluur, foto WimenGerda)

(Scholekster, foto WimenGerda)

(Wulp)

Op een aantal plekken zit een overlap met andere icoonsoorten, dat kan soms met landschapsinrichting “strijdig” zijn. Daar zal op lokaal niveau bekeken worden wat de beste inrichtingskeuze is.

Welke (ANLb) maatregelen mogelijk voor weidevogels?

A01 Grasland met rustperiode. Rust voor broedende vogels, ruimte voor opgroeiende kuikens. Kan volvelds, kan ook als rand

A02 Kuikenvelden. Is een lastminute pakket, waar nog geen weidevogelbeheer was afgesloten. Gaat om op het laatste moment afgesloten rustperiode op grasland.

A03 Plasdras. Het perceel is (deels) geïnundeerd en volledig drassig.

A04 Legselbeheer op grasland. Voor percelen met weinig broedparen.

A42 Legselbeheer op bouwland en uitgesteld zaaien. Gedurende bepaalde periode geen veldwerkzaamheden op bouwland.

Z.23.A42.03 Toeslag vernietigen vanggewas. Zorgen dat het perceel geschikt is voor de kievit.

A05 Kruidenrijk grasland. Voedsel- en schuilgelegenheid voor kuikens

A41 Ontwikkeling kruidenrijk grasland. Nestbescherming en uitgesteld maaien

A06 Extensief beweide grasland. Voor oudere vogels en kuikens

A07 Ruige mest. De mest zorgt voor meer structuur, rijker bodemleven, etc.

Aanvullend beheer:

- Kruidenrijke akkerranden
- Botanische hooilandrand
- Botanische weiderand
- Vlinderstrook
- Bodemverbetering op grasland en bouwland

3.1.2 Bittervoorn en grote modderkruiper:

(Grote modderkruiper)

(Bittervoorn)

De bittervoorn en de grote modderkruiper komen verspreid over het gehele Binnenveld voor. Ze zijn sterk afhankelijk van de manier waarop boerensloten onderhouden worden.

Door de sloten ecologisch te sloten krijgt de bittervoorn en de grote modderkruiper de gelegenheid zich te vestigen en voort te planten.

Waterplanten halen tot 50% van de voedingsstoffen uit het (sloot)water. Voor de verbetering van de chemische waterkwaliteit is dit belangrijk. Dat wil niet zeggen dat alleen van de aangrenzende percelen de voedingsstoffen af- of uitspoelen naar de sloot! Er zijn veel meer bronnen van voedingsstoffen, zoals riool overstort, bladeren van bomen, vogelpoep, etc.

Het ecologisch beheer van de sloot is dusdanig, dat de oevers en de slootbodem niet geroerd worden. Ook blijft er een strook waterplanten staan in het water. Bij het maaien met de maaikorf blijven de wortels en een stukje groen van de planten behouden.

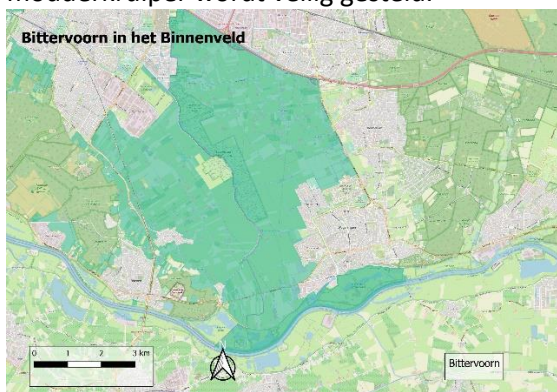
Door deze manier van werken is de kans dat de zoetwatermossel uit gemaaid wordt veel kleiner. De bittervoorn heeft namelijk de zoetwatermossel nodig. De zoetwatermossel gebruikt de bittervoorn om de bevruchte eitjes in "op te slaan". Wanneer de bittervoortjes worden geboren, "spuugt" de zoetwatermossel ze uit.

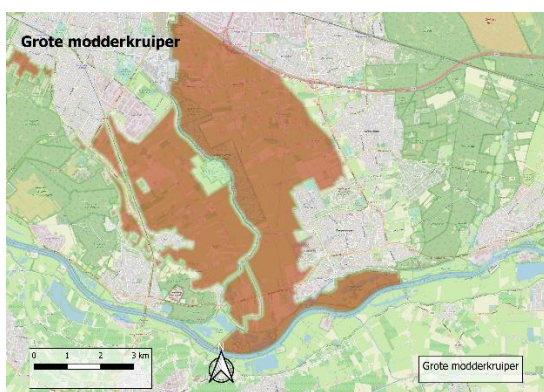
(bittervoorn en de zoetwatermossel, foto: Arthur de Bruin)

De grote modderkruiper heeft een laagje bagger in de sloot nodig. De combinatie met een natuurvriendelijke oever werkt versterkend op de aanwezigheid van de grote modderkruiper.

Door goed beheer doorbreek je de pioniersfase van de ontwikkeling van de waterplanten in de sloot. De ecologische kwaliteit van de sloot verbeterd. En de leefomgeving van de bittervoorn en de grote modderkruiper wordt veilig gesteld.

(figuur 15, leefgebied bittervoorn)

(figuur 16, leefgebied grote modderkruiper)

Voor de gebiedsdeal (bittervoorn en grote modderkruiper):

In 2025 wordt op 80% van de “boerensloot” duurzaam/ecologisch slootbeheer toepassen, afvoer slootmaaisel uit de slootkant, maaisel gebruiken voor bodemverbetering akker- en grasland. Dit gaat middels langjarige contracten ANLb. Goed schoon houden van duikers helpt de grote modderkruiper te migreren. Op vijf plekken zijn natuurvriendelijke oevers aangelegd.

3.1.3 Patrijs

De patrijs heeft een minder open landschap nodig, dan de weidevogels. Meer een landschap met struweel, struiken, heggen, wintervoedselakkers, bloemblokken en kruidenrijk grasland.

In heel Binnenveld wordt de patrijs waargenomen, echter in een aantal gevallen kan men zich vergissen. Men ziet dan de vrouwtjes fazant aan voor een patrijs.

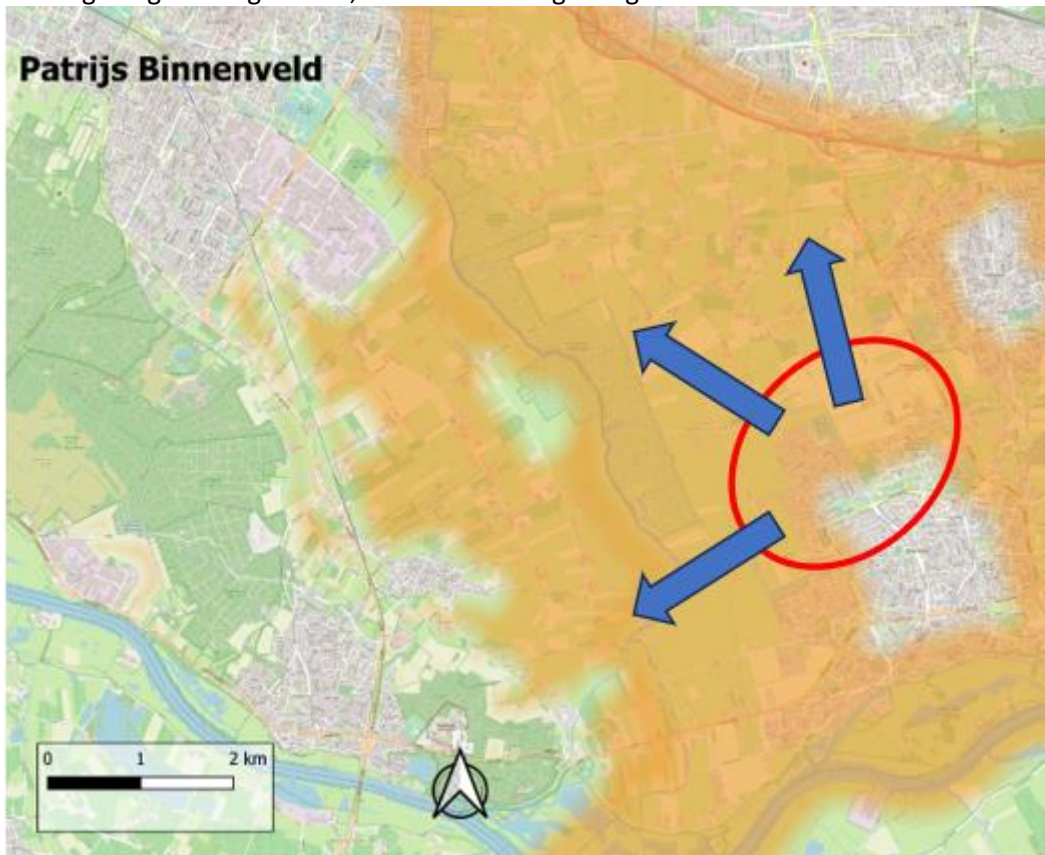

(Patrijs, foto Leendert Mastenbroek)

(Vrouwtjes fazant, foto Pixabay)

De vergissing is snel gemaakt, zeker als die langs vliegt.

(figuur 16: Rode cirkel is het “kerngebied” van de patrijs)

Voor een gezonde populatie patrijzen is een gevarieerd landschap nodig, waar de volgende beheer maatregelen van uit maken.

- Kruidenrijke akkerranden langs akkerland;
- Bloemblokken;
- Heggen, hagen, struweel al dan niet in combinatie met knotbomen;
- Kruidenrijke akkers;
- Stoppelland;
- Vlinderstrook;
- Botanische hooilandrand
- Botanische weiderand

De grootste aantallen patrijzen komen voor op een deel van de onderzoekpercelen van de WUR (de rode cirkel). Ook hier zijn nog aanvullende maatregelen nodig om het behoud van de populatie te verbeteren.

Voor de gebiedsdeal (patrijs):

In 2030 is de populatie in het binnenveld 100% gegroeid ten opzichte van 2023. Om zeker te weten dat dit beheer ook langjarig in stand wordt gehouden, is het afsluiten van agrarisch natuurbeheer voor deze beheer maatregelen nodig. Binnen het kerngebied is het aantal maatregelen uitgebreid naar 30 ha (wintervoedselakker, kruidenrijke akkerranden, heggen/hagen, Botanische randen langs grasland, bloemblokken).

In de ontwikkelingsrichting is 70 ha ingericht of wordt ingericht met bovengenoemde maatregelen.

De werkgroep patrijzen monitort op broed paren, kluchten.

Net zoals bij de weidevogels geldt een verbod op het loslaten lopen van honden. De verwilderde katten worden gevangen, gesteriliseerd en elders uitgezet. Wanneer de kuikens in het land zijn, moet de huiskat in de mand.

3.1.4 Kamsalamander:

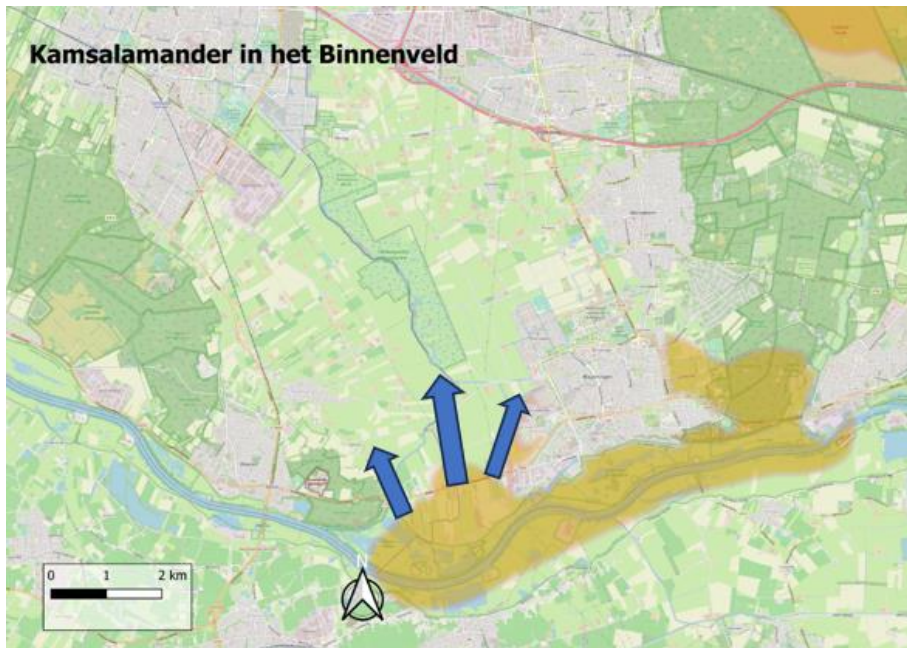

(Kamsalamander, foto Wiegert Steen, bureau Viridis)

De kamsalamander heeft als landschap nodig:

- poelen (visvrij!),
- struweel rond de poel,
- houtwallen,
- bosjes,

alles binnen een afstand van 5-50 meter van de poel. Voor verspreiding van de populatie dient de nieuwe (volgende) poel tussen de 100 en 1.000 meter van de bestaande poel te liggen

(figuur 17: Kamsalamander met verspreidingsrichtingen vanuit het zuiden. Rond natuurgebieden worden ze ook gesignaleerd. Voor genenuitwisseling is verbinding belangrijk)

Voor de gebiedsdeal (kamsalamander):

In 2028 zijn er in het zuidelijk deel van het Binnenveld 10 poelen extra aangelegd. Vrij dicht rond de poelen ligt struweel, houtwallen, bosjes (deze zijn al aanwezig of worden zo nodig extra aangelegd). Onderlinge afstand, maximaal 500 meter. In 2032 zijn er nog 10 poelen extra aangelegd, zodat de huidige kolonie kamsalamanders een verbinding hebben met o.a. de Binnenveldse Hooilanden. Bij de poel is struweel geplaatst.

In 2030 is er op 6 plekken onder de N225 een reptielen/amfibieëntunnel aangelegd. Hiermee wordt de kans op effectieve (en veilige) verspreiding van de kamsalamander vergroot.

Heel belangrijk dat er geen belemmeringen worden aangelegd in het ontwikkelgebied: geen zonnevelden, geen extra bebouwing, veilige migratieroutes.

(Poel, foto Bureau Viridis)

(struweel met botanische hooilandrand)

3.1.5 Struweelvogels en overwinterende vogels:

Struweel, bosjes, hagen en heggen zijn voor deze icoonsoorten belangrijk. Maar ook kruidenrijke akkerranden, wintervoedselakkers, kruidenrijke akkers en stoppeland. Een leefomgeving die jaarrond voedsel geeft, nestmogelijkheden biedt en schuilmogelijkheden.

Daarom is het van belang dat op en rond erven van boerderijen, maar ook woningen in het buitengebied, er veel aanplant aanwezig is.

Vogels die onder deze groepen vallen zijn:

Spotvogel (Struweel)

Kneu (struweel)

Braamsluiper (Struweel)

Heggenmus (Struweel)

Keep (overwinterend)

Geelgors (overwinterend en struweel)

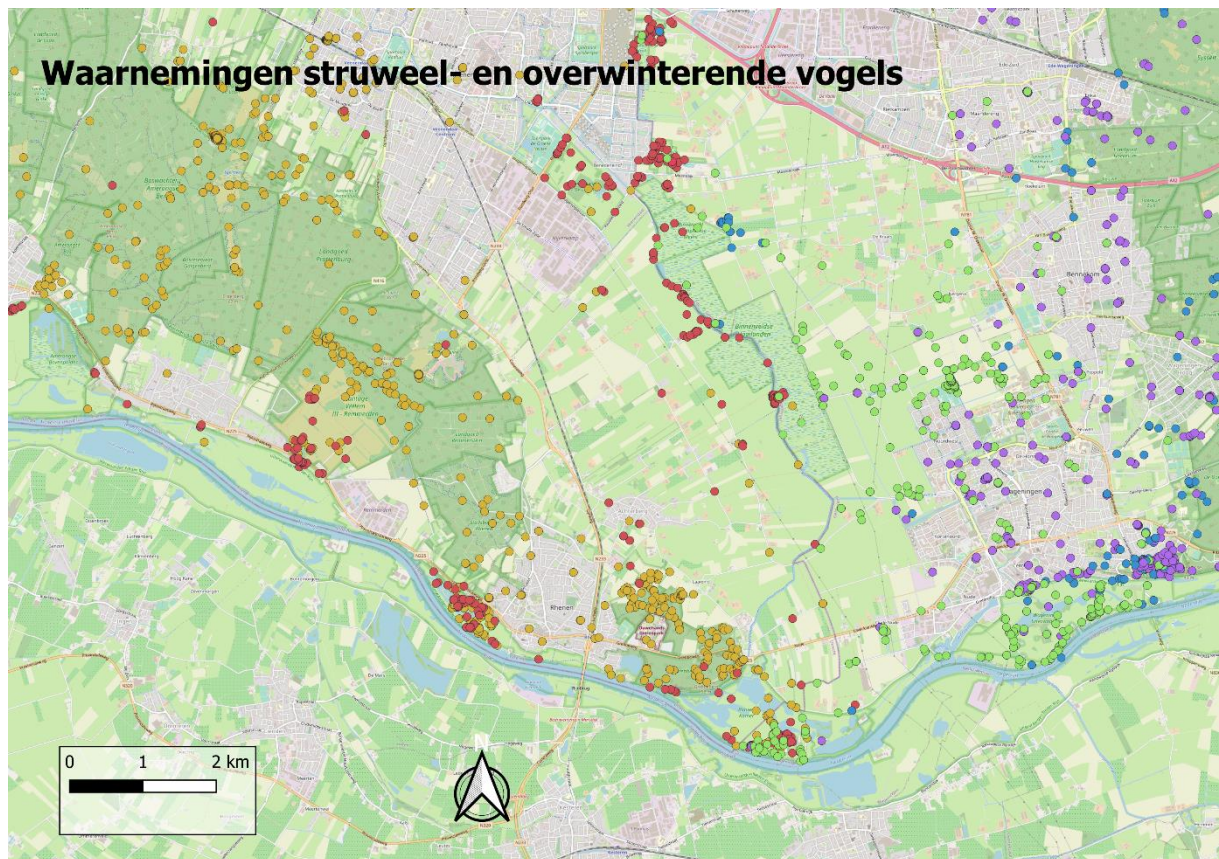
Kramsvogel (overwinterend)

(Kruidenrijke akker)

(kruidenrijke akkerrand)

(figuur 18: waarnemingen struweel- en overwinterende vogels)

De waarnemingen op de kaart zijn niet volledig. Het betreffen waarnemingen uit een bepaalde periode van bepaalde data. De meeste waarnemingen worden gedaan langs recreatieve routes.

Voor zowel de struweelvogels als de overwinterende vogels is het van groot belang dat er voldoende voedsel beschikbaar is. De volgende beheermaatregelen dragen daar aan bij:

- Kruidenrijke akkerranden langs akkerland;
- Bloemblokken;
- Heggen, hagen, struweel al dan niet in combinatie met knotbomen;
- Kruidenrijke akkers;
- Stoppelland;
- Wintervoedselakker
- Vlinderstrook;
- Botanische hooilandrand
- Botanische weiderand

Voor de gebiedsdeal:

In 2028 is er op elk erf boerderij/tuin bewoner buitengebied minimaal aan één zijde een heg, haag en/of struweel. Op elk erf/tuin zijn minimaal drie verschillende soorten nestkasten geplaatst, voor verschillende soorten vogels. Er is 80 ha waar maatregelen worden uitgevoerd. Bij het struweel werkt aanwezigheid van braam en brandnetel positief op de aanwezigheid van vogels. Binnen het beheer wordt hier rekening meegehouden.

3.1.6 Steenuil

Kleinschalige cultuurlandschappen met variatie aan houtwallen, heggen, weitjes en knoestige bomen en gevarieerde erven. Voor onder andere de kerkuil is het belangrijk dat er toegang is tot, vooral, oude schuren.

Qua landschap zit er overlap met de patrijs en de overwinterende en struweel vogels.

De steenuil staat ook voor andere uilensoorten, zoals de kerkuil.

Waar de een meer op insecten jaagt, jaagt de ander meer op muizen en dergelijke.

De steenuil

De kerkuil

Voor de gebiedsdeal:

Sluit aan bij de gebiedsdeal van de overwinterende- en struweelvogels.

Voor het Binnenveld is er 1 uilenwerkgroep. De werkgroep zet nieuwe kasten uit, vervangt oude, maakt nestkasten aan het eind van het broedseizoen schoon, monitort en ringt jonge dieren.

Op en rond een aantal erven is een hoogstamboomgaard aanwezig.

4. Onderdeel van de gebiedsdeal

4.1 Het gebiedsnatuurplan

Het gebiedsnatuurplan is een belangrijk onderdeel van de gehele gebiedsdeal voor het Binnenveld. Het gaat niet alleen over het behoud van een aantal icoonsoorten, maar ook dat het huidige landschap nog steeds aantrekkelijk is voor de verschillende icoonsoorten. Toch is het belangrijk om het landschap op een aantal plaatsen nog verder te versterken, zodat de icoonsoorten meer bestaanszekerheid hebben.

Van belang is dat er aan de randvoorwaarden niet getornd wordt. Is dat wel het geval dan is in ieder geval de garantie dat het aantal doelsoorten fors zal afnemen in het Binnenveld!

Dat is dan een onomkeerbaar proces.

Voor de landbouw biedt dit volop kansen om hier op in te spelen. Door diverse agrariërs wordt er al uitvoering gegeven aan een aantal maatregelen. Het zou goed zijn om nu eindelijk eens een verantwoorde vergoeding te geven voor de geleverde groenblauwe diensten. Daarmee zou de drempel, om mee te doen, flink verlaagd worden en zou er meer hectare beschikbaar komen voor specifieke maatregelen.

Tot nu toe is dat een gemiste kans.

Daarom hoort binnen dit natuurgebiedsplan ook vermeldt te worden dat er extra financiële middelen nodig zijn, om een robuuste omgeving in stand te houden en te versterken ter bescherming van de icoonsoorten.

De agrariërs leveren de benodigde groenblauwe diensten en producten. De overheid de financiële middelen. Er zal gesteld worden dat het staatssteun betreft, echter met het aanpassen van het landschap en het uitvoeren van beheer, zal er minder vlees, melk, etc. geproduceerd worden.

Vergelijk het met de boeren in Oostenrijk, die krijgen een extra vergoeding vanwege de beperkingen door hun omgeving.

Wil het effectief worden, dan zal er zekerheid gegeven moeten worden voor de lange termijn (richting 15 tot 20 jaar).

Zekerheid lange termijn:

1. Een deel van de langjarige zekerheid komt voort uit het afsluiten van een ANLb-contract voor agrarisch natuurbeheer. Hier aan gekoppeld zit ook controle, advies en monitoring.
2. Geen aantasting van het bestaande gebied met allerlei claims. Gebeurt dit wel, dan is dat de doodsteek voor 1 of meerdere icoonsoorten.
3. Een financiële vergoeding, met meerjarige garantie, voor de te leveren groen/blauwe diensten, geen subsidie of onkostenvergoeding. Er wordt gewoon werk/een dienst geleverd.

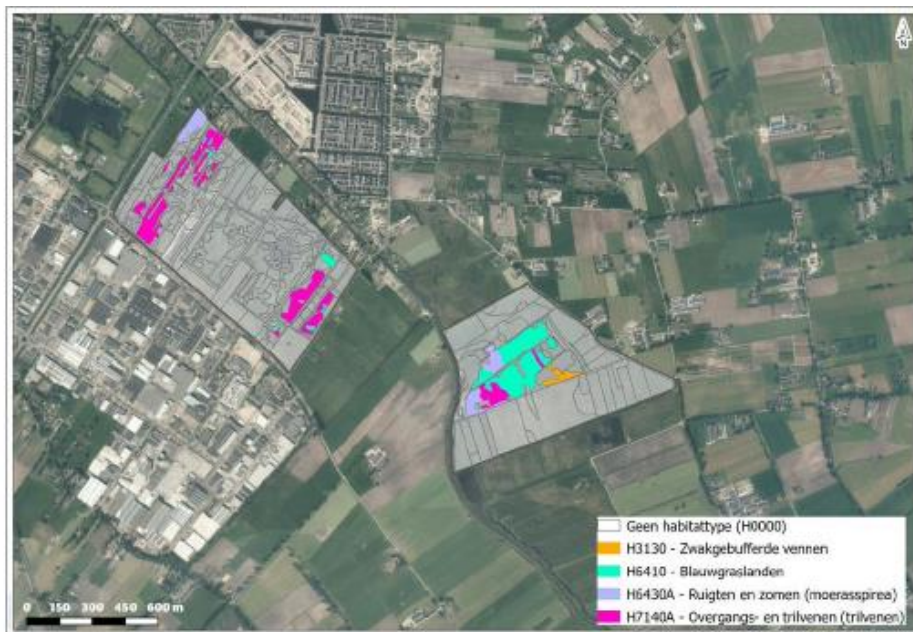
4.2 Natuurgebieden in het Binnenveld:

Het lijkt er op dat voor Natura-2000 gebieden wel alles uit de kast wordt gehaald, terwijl deze omgeving voor een deel van de icoonsoorten niet levensvatbaar is.

Zo lijkt uit de Natuur Doel Analyse (NDA) van het Binnenveld (zowel voor het Utrechtse deel als voor het Gelderse deel) af te leiden, dat men een verbinding langs de Grift wil maken tussen de Rijn en het gebied tussen Veenendaal en Ede, boven de A12. Hier ligt al een deel NNN-gebied.

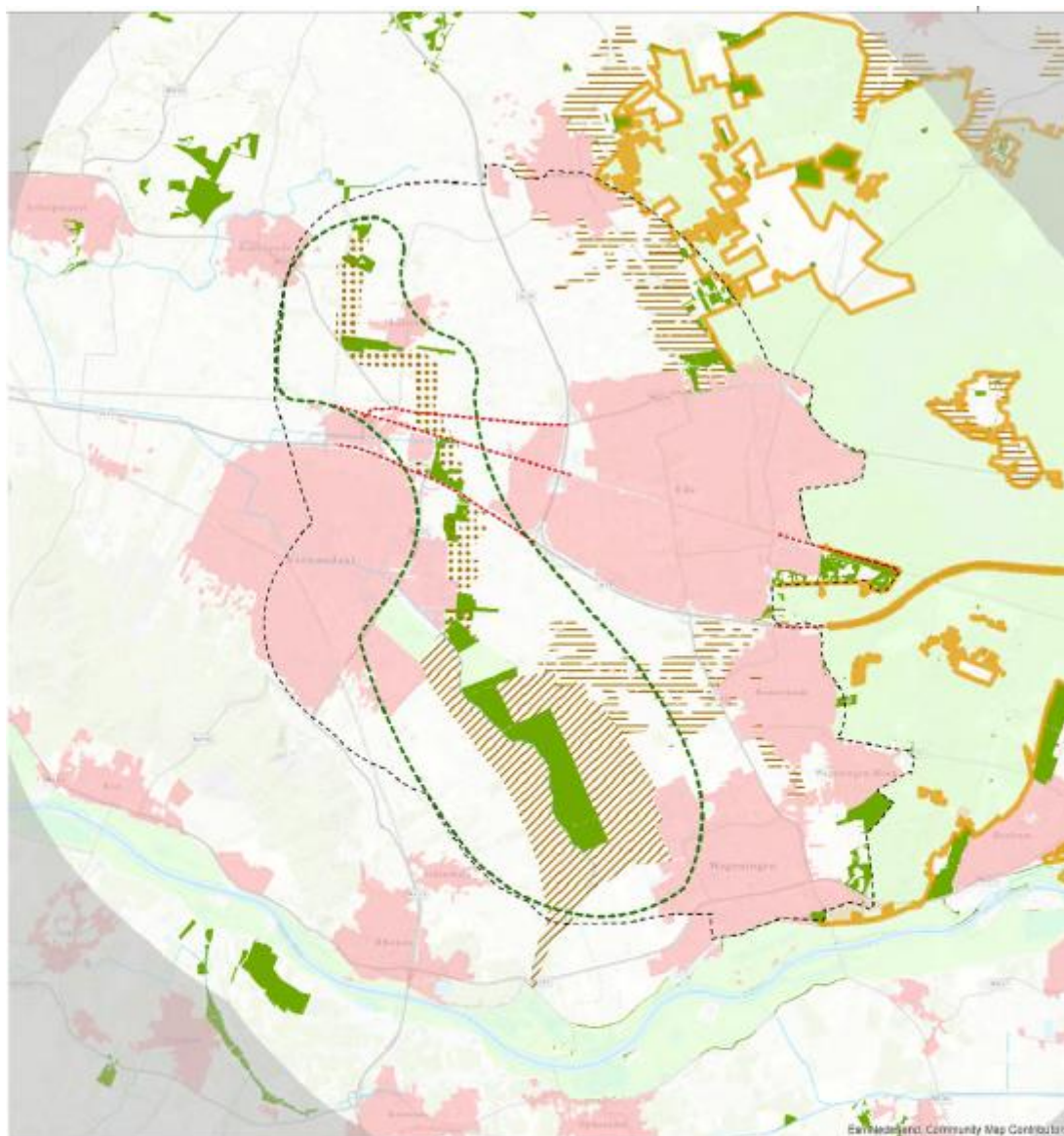
Dit moet een soort genetische verbindingszone worden voor een aantal planten en dieren (vrij vertaald). Bij voorkeur moet dit een aaneengesloten gebied worden aan beide zijde van de Grift. Gevolg is dat het voor een aantal iconsoorten moeilijk of onmogelijk wordt om zich binnen het Binnenveld nog te kunnen verspreiden (risico op inteelt en dergelijke). Daarom is het belangrijk dat die “agrarische verbindingen”, zoals ze er nu zijn in het Binnenveld, niet doorbroken worden.

Binnen de huidige Natura-2000 (de Hel en de Bennekomse Meent) is slechts een deel ingericht als habitat Blauw grasland of trilveen. Eerst moet de overige gronden binnen de huidige Natura-2000 gebieden omzetten in de gewenste habitattypen. Door het toepassen van het juiste beheer moet daar veel effect te bereiken zijn. Dat voorkomt dat er onnodige grondclaims bijkomen voor de uitbreiding van de Natura-2000 gebieden en daarmee een bedreiging worden voor een aantal iconsoorten.

Figuur 5-2. Habitattypenkaart Natura 2000-gebied Binnenveld T1 (Waardenburg, 2015 & Van der Goes en Groot, 2012). Bron: provincie Utrecht, 2022.

(natuurdoelanalyse van het natura-2000 gebied Binnenveld, 31-03-2023, eindversie)

Maatregelen ten behoeve van brede Natura 2000-doelen

- Kernzone integraal systeemherstel op landschapsniveau
- Opheffen/ verzachten barrières
- Optimaliseren natuurbeheer
- Verzachten overgangen tussen bos en open landschap
- Herstel historische akkers
- Maatregel stedelijk gebied

Zoekgebieden

- Uitbreiding laagveenlandschap
- Corridor kleinschalige natuur

Algemeen

- Begrenzing onderzoeksgebied
- Natura2000

0 2,5 5 Km

Client Provincie Gelderland	Scale 1:10000	Status FINAL
Project Gelderse Maatregelen Stikstof (GMS)	Format A3	Projectnummer 1284565
Subject Maatregelen Ecologie Zuid-West Veluwe	Date 19-03-23 12:16	Drawings 143
	Des. OWN	
	App. d	

1284565_101430 MKD

(Bijlage_16a_Uitwerking_mogelijke_natuurmaatregelen_omgeving_Natura_2000-gebieden_-_Zuidwest_Veluwe_)

